

media zich in de ratrace moeten storten om de snelste te zijn? Maar vooral zouden journalisten de enkelvoudige emoties, het simpele verhaal

met eindimensionale protagonisten, moeten wantrouwen. Dat bestaat alleen in fictie. En dan is het nog slechte fictie ook.

naar: Xandra Schutte

uit: *De Groene Amsterdammer*, 4 mei 2016

Xandra Schutte (1963) is journalist. Sinds 1 juni 2008 is zij hoofdredacteur van het opinieweekblad De Groene Amsterdammer.

noot 1 Kraken is het in gebruik nemen van een op dat moment leegstaand gebouw zonder dat daarvoor toestemming is gegeven.

Tekst 2

De Kunst en de Regels

(1) Een lacune in mijn opleiding die tegenwoordig niet meer mogelijk is: op internet wemelt het van de leesdossiers waarin scholieren een samenvatting plus exegese geven van literaire werken. Het is maar dat u het weet, mocht u ook iets in te halen hebben.

(2) De kernregel uit het bekende zestiende-eeuwse mirakelspel¹⁾ *Mariken van Nimwegen* is een noodkreet die vreemd eigentijds aandoet: “Door d’onkonstige gaat die konste verloren”²⁾. Mariken heeft het over de ‘seven vrie consten: rethorijcke, musijcke, logica, gramatica ende geometrie, arismatica ende alkenie’³⁾. Ik zou daar vijf eeuwen later de kunst van goed onderwijs, onderzoek, zorg en zo meer aan willen toevoegen. Wie daarvan de kunst niet verstaat, kan volgens Mariken slechts schade aanrichten. Het is dus een oude, maar helaas brandende kwestie.

(3) Een paar voorbeelden uit de zorg. Een huisarts meldt dat hij vijf A4’tjes

moest invullen om dieetvoeding voor een terminale patiënt te bemachtigen. De minuten-registratie van zorg ‘achter de voordeur geleverd’ is berucht. Hoe moet de tijd van de ingang van een flat naar de patiënt op de tiende etage geregistreerd worden – wat geldt hier als voordeur? Of het consult met de huisarts op diens kantoor, wat dus geen achter de voordeur geleverde zorg is? De regels van hen die de kunst niet verstaan, staan hier de kunst van goede zorg in de weg.

(4) Het nare is dat de regels het snelst groeien waar ze de meeste schade aanrichten. Waarom? Noem het de Wet van Mariken. Ze draait om het begrip *tacit knowledge*⁴⁾, een idee van Michael Polanyi. Het gaat om ervaringskennis die niet in een boekje is op te schrijven en die niet overdraagbaar is door een paar uur instructie of een korte inwerkperiode. Vakken vullen, bollen pellen en boompjes stekken vergen vrijwel geen ervaringskennis (ik kom uit de

55 buurt van Boskoop, dus ik spreek uit
ervaring). Je kunt vanaf dag één aan
de slag. Voor meesters en juffen,
wetenschappers en verzorgenden is
dat wel anders – en de lijst is natuur-
60 lijk veel langer. Wat is immers een
goede docent, verzorgende, of
onderzoeker? Dat is lastig te zeggen
– en dus is er volop ruimte voor
regels die dat specificeren. (Denkt u
65 dat zulke regels er ook zijn voor
onkruidwieders en vakkenvullers?
Welnee. Daar zie je direct of het werk
goed gedaan is.)

(5) Tegelijk zijn regels het schade-
70 lijkst juist daar waar veel ervarings-
kennis is. De regels van onwetende
buitenstaanders dwingen de er-
varingsdeskundigen hun werk naar
de verkeerde maatstaven te beoor-
75 delen en uit te voeren, en daar
bovendien veel tijd aan te besteden.
Denk aan het construeren van rang-
lijstcriteria, het tellen van stappen en
minuten, en het aanvinken van vak-
80 jes in grote tabellen (ik spreek op-
nieuw uit ervaring). Meestal zonde
van de tijd, en geen kunst. Maar er is
meer.

(6) Weet u wie daar het slechtst
85 tegen kunnen? Juist, de meest
'konstigen'. De mensen die om de
leerlingen het onderwijs in gingen,
die uit nieuwsgierigheid wetenschap-
per werden, en die in de zorg werken

90 omdat ze willen verzorgen. Dat zijn
de mensen die de moed het eerst in
de schoenen zakt. De regels groeien
niet alleen sneller waar meer er-
varingskennis aan het werk is, maar
95 ze jagen er ook juist de mensen met
passie en toewijding weg.

(7) Dat is geen toeval. Het opbouwen
van ervaringskennis vraagt intrin-
sieke motivatie. Wie intrinsiek ge-
100 motiveerd is, ontleent bevrediging
aan werk dat goed gedaan wordt. En
wordt dus sneller gedemotiveerd
door regels die het verkeerde eisen
en meten. Die persoon kan het niet
105 opbrengen nóg eens de les aan te
passen aan de Citotoets, de ver-
goedingscriteria van de verzekeraar
na te kijken, of de impactscore van
een wetenschappelijk tijdschrift te
110 vermenigvuldigen met het aantal
publicaties. Die gaat dan maar iets
anders doen.

(8) Maakt u zich geen zorgen om de
anderen, de mensen die werk vooral
115 als bron van inkomsten zien. Zij red-
den het wel. Maar wees eerlijk: dit
zijn de 'onkonstigen'. Waar zij de
regels gaan bepalen – en, als het
even kan en met de beste bedoe-
120 lingen, ook uitbreiden, 'optimaliseren'
en in 'targets' vertalen – daar wordt
het slecht toeven. Daar gaat de
'kunst' verloren, leert ons de Wet van
Mariken.

naar: Dirk Bezemer

uit: www.groene.nl, 25 november 2015

*Dirk Bezemer is hoogleraar aan de Faculteit Economie en Bedrijfskunde van
Rijksuniversiteit Groningen. Hij publiceert regelmatig columns in het
opinieweekblad De Groene Amsterdammer.*

- noot 1 mirakelspel: een middeleeuwse vorm van toneel waarin een heiligenleven wordt verbeeld of waarin een wonder centraal staat.
- noot 2 ‘Door d’onkonstige gaat die konste verloren’ betekent vrij vertaald: Door de onkundigen gaat de kunst verloren.
- noot 3 ‘seven vrie consten: rethorijcke, musijcke, logica, gramatica ende geometrie, arismatica ende alkenie’ betekent: de zeven vrije kunsten: retorica, muziek, logica, grammatica en meetkunde, rekenkunde en alchemie.
- noot 4 *tacit knowledge*: kennis die alleen dankzij ervaring kan ontstaan en vaak intuïtief wordt toegepast.

Tekst 3

Wat is daar nou erg aan?

- (1) Van een filosoof zou je het misschien niet verwachten, maar in het laatste nummer van *Filosofie Magazine* zegt Bas Haring het volgende: “Praten over wat waarde heeft, is vrijblijvend. Gedrag, zoals geld betalen, laat zien wat we werkelijk van waarde vinden.”
- (2) Dat is op zijn minst een verfrissend geluid. Je zou het kunnen opvatten als eerbetoon aan de macht van het winkelend publiek als het om ethische kwesties gaat. Een consument die kiest voor scharrel- of rondeeleieren – een markt die met de jaren is gegroeid – vindt het lot van de kip kennelijk belangrijker dan zijn of haar portemonnee.
- (3) Tegelijk gelooft Haring dat moraliseren over mensen- of dierenwelzijn de gezonde werking van de markt in gevaar brengt. In zijn boek *Waarom cola duurder is dan melk* bekend hij op zeker moment afgestapt te zijn van *Fairtrade*-koffie¹. “Als ik van die dure *Fairtrade*-koffie koop, ben ik de koffieboer er dan niet feitelijk voor aan het belonen dat hij een achterhaalde keuze heeft gemaakt?” Wat niet rendeert, verdient het niet over-
- eind te blijven. In het interview vertelt de filosoof harder en zakelijker te zijn geworden nu hij begrijpt hoe de markt werkt.
- (4) Daarmee wordt waarde wel heel gemakkelijk gelijkgesteld aan wat de consument daar voor wil uitgeven. Hoe weet Haring zo zeker dat de koffieboer op een achterhaalde manier produceert? Is het gedrag van de consument daarvoor het enige bewijs? Vinden consumenten ‘zuivere koffie’ echt een waardeloos product, of zijn er andere redenen dat ze kiezen voor het huiskoffie? Misschien zijn er zo veel keurmerken dat ze door de bomen het bos niet meer zien. Of misschien horen ze nooit meer iets over die boeren uit Zuid-Amerika.
- (5) Wat we van waarde achten, hangt af van de informatie die we binnenkrijgen. Kranten, scholen en kritische burgers spelen daarin een rol, maar bij het ‘in de markt zetten’ van producten zijn grote supermarktketens nogal in het voordeel, zeker vergeleken met arme koffieboertjes – of met hun West-Europese collega’s. Grote supermarkten kunnen overal vrolijke